

CAPITOLUL VI.

SUFIXELE DE ORIGINE TURCĂ.

SUFIXELE SUBSTANTIVALE.

LIC (-lî'k).

Observație. Dr. mr. megl. — Mr. -lîchîă, -lichîă, -lăche, megl. -lîc, -luc. Formele mr. se explică prin influența ngr. -λίχι.

Funcțiunea.

Abstracte.

O STARE.

Derivate dela substantive.

Arhundlichîă 'richesse, fortune' (Dal.) < *arhundu* 'riche'. — ngr. ἀρχοντική 'seigneurie', ἄρχοντας 'seigneur, riche'.

Aschilîchîă 'ascétisme' (Dal.) < *aschili* 'ascète, ermite'.

Ţiftlichîă 'ţigănie' (Dal.) < *ŷiftu* 'Ţigan'. (Mih.).

Lihunlichîă 'lehuze' (Dal.) < *lihoană* 'accouchée'.

Priatlîc 'amitié' (megl.) < **priatillîc* < *priatil* 'ami'.

Soŷluc 'amitié' (megl.) < *soŷ* 'compagnon, associé'.

Craîlîcurî s. f. pl. 'ştrenghării' (Mold.) < *craîŷ*.

Derivate dela adiective.

Arîlichîă 'raréfaction' (Dal.) < ngr. ἀραιός 'clair, peu dense, peu serré', mr. *areá* adv. 'peu souvent' < ngr. ἀραιά.

Lixurlichîă 'avidité' (Dal.) < *lixur* 'avide, cupide'.

Sigunlichîă 'sûreté, assurance' (Dal.) < *sigur* 'sûr'.

PROFESIUNEA.

Avucallichîă 'la profession d'avocat' (Dal.) < *avucat* 'avocat'.
Cîrbunîrlichîă 'métier de charbonnier' (Dal.) < *cîrbunar* 'charbonnier'.

Cîşîrlichîă 'métier de préparer le fromage' (Dal.) < *cîşar* 'qui prépare le fromage'.

Ďăscălăche 'professorat' (Mib.) < *Ďascalu* 'professeur', ngr. *ῥατσίκα* 'chaire'.

Emburlichîă 'commerce' (Dal.) < *embur* 'marchand'.

Picurlichîă 'păstorie' (Dal.) < **picurîrlichîă* < *picurar* 'berger'.

Prîmîlichîă 'commerce' (Dal.) < *prîmîtii* 'marchandise' = *πραγµατεία*.

Putînllichîă 'curvăşărie' (Dal.) < *putană* 'fille publique'.

Maîsturlȝc 'métier' (megl.) < *măîstur*.

ÎNRUDIREA.

Cumbîrlichîă 'compérage' (Dal.) < *cumbar* 'compère'.

Fîrtîlichîă 'fîrtăţie' (Dal.) < *fîrtat*.

O ACȚIUNE.

Furlichîă 'hoţie, tâlhărie' (Dal.) < *fur* 'voleur'.

Furlȝc 'furt, hoţie' (megl.) < *fur*.

Concrete.

Pîdurlichîă 'mulţime de păduri, pădure mare' (Dal.) < *pîduri*.

Originea: *-lık, -lik, luk* (Şăineanu, Infl. Or. I 54), introdus prin :

Ahcîlichîă 'meseriea bucătăriei' (Dal.) — *ahci* 'cuisinier' (Dal.) = turc. *aşçı*.

Ahmaclîchîă 'sottise, imbécillité; stupidité' (Dal.) < *ahmaklık*.

Bîrbîlichîă 'libertinage' (Dal.) < *berbadlık* 'délabrement, dérèglement, saleté'.

Ćuflichîă 'ferme, métairie' (Dal.) < *ĉiflik*. — bulg. *ĉiflik*, *ĉiftlik*, ngr. *τσιφλίκι*.

Ćîmîcînlichîă 'charge de caîmacam' (Dal.) < *kaîmakamlık*.

Dugramagilăche 'charpenterie' (Mih.) < *doğrmağılık*.

Fudulichă 'orgueil, fierté' (Dal.) < *fodulluk*.

Găumerlăche 'générosité, libéralité' (Mih.) < *ğumerdlik*.

Livindlichă 'fierté, orgueil' (Dal.) — *livendu* 'élégant' = turc. *le-vend* 'jeune homme qui a un air chervaleresque'.

Măscărlăche 'honte' (Obed.), *mişcirlichă* 'faptă rușinoasă, vorbă urită și rușinoasă' (Dal.) < *maskharalık* 'bouffonnerie, plaisanterie, risée; malhonnêteté', de unde și ngr. *μασκαράλι* 'baliverne'.

Munaficlăche (Mih.), *munuflichă* (Dal.) 'intrigue' < *münafıklık*.

Sîcîlichă 'infirmité' (Dal.) < *sakallık*. — ngr. *σακατλήχι* 'état de celui qui est estropié'.

Sîrbislichă 'nervozitate, agerime, vioiciune' (Dal.) < *serbestlik* 'liberté; indépendance; hardiesse, courage'.

Șiriliche (Pap.B.), dr. *șiretlic*, *șireclîc* — mr. dr. *șiret*, turc. *șiret* 'malice, méchanceté'.

Timbilichă 'fainéantise, paresse' (Dal.) < *tembellik*.

Ibanlôc 'străinătate' (megl.).

Tamachîarlôc 'avarice, avidité, cupidité' (megl.) < *tamakîarlık*.

Aralic 'occasion, aide, place' (Noă Rev. Rom. VIII 85) < *aralık* 'intervalle, distance, espace, temps, loisir'.

Babalic 'vieillard' < *babalık*.

Cabazlic 'plaisanterie, farce' < *hokka-bazlık*.

Caraghîozlic < *kara-gözlük*.

Cărdășlic < *kardaşlık* 'fraternité'.

Ceașilic 'espionnage' < *çaşutluk*.

Geamlîc 'vitrage' < *ğamlık*.

Hağîalic 'pèlerinage' < *hağılık*.

Hanlic 'titre et dignité de khan' < *khanlık*.

Mascaralic < *maskharalık*.

Matrapazlic 'affaire véreuse' < *matrabazlık* 'fraude, ruse, fourberie'.

Mosafirlic 'visite' < *müsaafirlik*.

Mucalilic 'plaisanterie, farce' < *mukallidlik* 'imitation, bouffonnerie'.

Murdarlic, *murdalîc* 'saleté, ordure' < *murdarlık*.

Telalîc 'office de courtier; remise perçue par le courtier; courtage' < *tellallık*.

Ursuzlucurî s. f. pl. (Ispirescu) < *uḡursuzluk* 'malheur, mauvaise étoile'.

Zorbalîc (Hasdeu, 2095), *ḡurbalîc* (Şcz. V 175) 'lapage, bruit' < *zorbalîk* 'violence, état d'un rebelle; injustice faite par force'.

Sufixul a trecut în ngr. sub forma -λḡıı, -λıı.

Genul și Pluralul.

Substantivele în -*lic* sunt eterogene și fac pl. în -*urî* (*matrapaz-lic* – *matrapaz-licurî*); – substantivele în -*liche* sunt feminine și fac pl. în -*î* (*furlichîă* *furlichî*).

SUFIXELE SUBSTANTIVALE-ADIECTIVALE.

GIU (-*ḡiă*).

Observație. — Dr. mr. - *Mr.* -*ḡi*.

Funcțiunea.

NOMINA AGENTIS.

Duelḡiă 'duelliste' < *duel*.

Cucigi 'cocher' (Dal.) < *cuciă* 'voiture'.

Mîḡirgi 'cuisinier' (Dal.) < ngr. *μáγειρος* 'cuisinier'.

VARIANTE.

-*agiă*.

Din *alvagiă*, *barcagiă*, *cîntaragiă*, *fînaragiă*, *harabagiă*, *lampagiă*, *macagiă*, *mahalagiă*, *odagiă*, mr. *abagi*, introduse direct din turcește (v. mai jos), s'a extras -*agiă* cu care s'au derivat :

NOMINA AGENTIS.

Laptagiă 'laitier' < *lăpte* 'lait'.

Povarnagiă 'distillateur' < *povarnă* 'distillerie'.

Cosagi 'faucheur' (Dal.) < *cosă* 'fauche'.

POSESORUL UNEI CALITĂȚI PRIN EXCELENȚĂ.

Pomanagiû < *pomană*.

Reclamagiû < *reclamă*.

Scandalagiû < *scandal*.

Originea : -*ğî* (Șăineanu, Infl. Or. I 52), introdus prin :

Alvagiû, mr. (Dal.) *hîlvîngî* 'celui qui fait et qui vend du helva' < turc. *halvağî*.

Boîangiû 'teinturier' < *boîağî*.

Cafegiû 'cafetier' < *kahveğî*.

Cherestegiû 'marchand de bois de construction' < *keresteğî*.

Chilipirgiû < *kelepirğî* 'celui qui achète ou qui veut toujours acheter pour rien, à très bon marché'.

Chirigiû 'locataire' < *kirağî*.

Chîulangiû < *kûlahğî* 'rusé, fourbe'.

Cîntaragiû 'peseur' < *kantarğî*.

Dughengiû 'boutiquier' < *dükkanğî*.

Geamgiû 'verrier, vitrier' < *ğamğî*.

Hangiû 'hôtelier' < *hanğî*.

Harabagiû 'charretier' < *arabağî*.

Lampagiû 'lampiste' < *lampağî*.

Lefegiû 'mercenaire' < *ulufegi*, *ölefeğî* 'ancien corps de cavalerie turque'.

Lustragiû 'décrotteur' (Galați) < *lustoğu*.

Macagiû < **macazgiû* < turc. *makas* 'aiguille de rails'.

Mahalagiû 'habitant du quartier' < **mahalatgiû* < turc. *mahalle* pl. *mahallat* 'quartier'.

Odagiû 'domestique attaché à un bureau public' < *odağî*.

Palavragiû, mr. (Dal.) *pîlvîrîğî* 'blagueur' < *palavrağî*.

Papugiû 'pantoufflier' < *papuçğu* 'cordonnier, savetier'.

Sofragiû 'réfectoirier' < *sofrağî*.

Tinichigiû 'ferblantier' < *tenekeğî*.

Zurbagiû 'tapageur' (Mold.)—*zorba* 'rebelle, séditionnaire'.

Abagi 'marchand de drap de Turquie' (Dal.)—*aba* (Dal.).

Cicricci 'qui fait des rouets' (Dal.) < *çikrikğî* 'tourneur, qui fait des ouvrages de tour', *çikrik* 'dévidoir, rouet; tour'.

Cumargi 'qui joue aux cartes pour de l'argent' (Dal.) < *kumarğî*.

Sunt probabil împrumutate direct din turcește și următoarele,

deși radicalele nu sunt turcești :

Barcagiū 'batelier'—*barcă* 'barque'.

Fînaragiū, ngr. *φαναριτζής* 'lanternier'—*fînar*, ngr. *φανάρι* 'lanterne, fanal'

Furnigi (Dal.), bulg. *furnaġiia* 'fournier, boulanger' < turc. *furunġu*.—mr. *furnu*, bulg. *furna*, turc. *furun* 'four, fourneau'.

Pleacîcagi (Obed.), *pleascagi* (Dal.) 'maraudeur', bulg. *pleačka-giia* 'pillard'—turc. *plačka* 'butin, pillage', bulg. *pleačka* 'proie, butin', mr. (Dal.) *plească* 'proie ; fam. chance'.

Este interesant de observat că sufixul turc. *-ġi* a trecut în rom. bulg. (*-ġiia*), alb. (*-ġi*), ngr. (*-τζής*).

Genul și Pluralul.

Substantivele în *-giū*, *-gi* sunt masculine. În dial. dr. fac pluralul regulat, *-giļ*, în mr. fac pl. *-ġiadzļ*. Acest plural este de origine ngr., -*δες*, v. A. Philippide, Un specialist rom. la Lipsca, 22.